

Historia i społeczeństwo 3 F

1. Obywatele odrodzonej Rzeczypospolitej.

W 1918 r. w odrodzonej Polsce wprowadzono powszechne prawo wyborcze. Na mocy konstytucji marcowej z 1921 r. Polska miała ustrój demokracji parlamentarnej. Ustawa zasadnicza zapewniała wszystkim obywatelom równe prawa. Sytuacja polityczna w Polsce była niestabilna. Doprowadziło to do zamachu majowego w 1926 r. Władze objął obóz sanacji skupiony wokół J. Piłsudskiego. W Polsce wprowadzono rządy autorytarne. Na mocy konstytucji kwietniowej w 1935 r. zniesiono zasady suwerenności narodu, trójpodziału władzy i ograniczono swobody obywatelskie (porównać teksty źródłowe na stronie 114).

2. Władza, opozycja polityczna i społeczeństwo w PRL.

Od 1944 r. komuniści, przy wsparciu władz radzieckich, utrwalali swą pozycję w Polsce. Na mocy konstytucji z 1952 r. wprowadzili nowy ustrój. Główną rolę odgrywali dygnitarze PZPR utworzonej w 1948 r. Stosowali terror i intensywną propagandę. Po śmierci Stalina w 1953 r. bardzo powoli odchodzono od brutalnych metod rządzenia. Doprowadziło to do wystąpień robotników w Poznaniu i przełomu politycznego w październiku 1956 r. Kolejne protesty społeczne miały miejsce w marcu 1968 r. (bunt studentów i intelektualistów) oraz w grudniu 1970 r. (wystąpienia robotników między innymi w Gdańsku, Gdyni, Szczecinie; W. Gomułka stracił władzę, którą sprawował od 1956 r.).

W 1976 r. doszło do protestów robotników w Radomiu, Ursusie i Płocku. Rozmiar represji zmotywował działaczy opozycyjnych do aktywnych działań. Powstały między innymi takie organizacje jak: Komitet Obrony Robotników, Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela, Wolne Związki Zawodowe. W 1978 r. kardynał Karol Wojtyła został papieżem. Pod koniec lat 70 tych zapanował kryzys gospodarczy. Latem 1980 r. doszło do strajków robotniczych. Protest zorganizowano między innymi w Stoczni Gdańskiej. Na czele MKS stanął Lech Wałęsa, który następnie 31 sierpnia podpisał z wicepremierem porozumienia sierpniowe. W konsekwencji powstał Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”. Po ustąpieniu Edwarda Gierka I sekretarzem KC PZPR został S. Kania. W lutym 1981 roku premierem został W. Jaruzelski, który od października stanął na czele PZPR. Był on zwolennikiem rozwiązań siłowych. 13 grudnia 1981 r. wprowadzono stan wojenny. Władzę przejęła Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego. Internowano opozycjonistów, rozwiązano „Solidarność” (działała dalej w konspiracji). 22 lipca 1983 r. zniesiono stan wojenny, ale władze nie zaprzestały represji. Bez powodzenia próbowały zreformować gospodarkę. Trudności ekonomiczne doprowadziły do strajków w 1988 r. Komuniści mając zgodę ZSRR zdecydowali się na rozmowy z opozycją. Od 6 lutego 1989 r. trwały obrady Okrągłego Stołu. Zalegalizowano „Solidarność” i 4 czerwca przeprowadzono częściowo wolne wybory do parlamentu (przywrócono senat). W lipcu wybrano W. Jaruzelskiego na prezydenta. Po nieudanej misji utworzenia rządu przez gen. Czesława Kiszczaka, Wojciech Jaruzelski wyznaczył na premiera Tadeusza Mazowieckiego. Był to pierwszy niekomunistyczny szef rządu po II wojnie światowej.